

MUSTAQIL TA'LIMINI TASHKIL ETISHDA TA'LIM PLATFORMALARI BILAN ISHLASHNING SAMARADORLIGI

*Musayev Ashurali Shamsiddinovich,
Yangi asr universiteti o'qituvchisi*

Annotatsiya. Maqolada mustaqil ta'limni tashkil etishda ta'lim platformalari bilan ishlashning samaradorligi yuzasida fikr-mulohaza yuritilgan. Ta'lim platformalari bilan ishlash mustaqil ta'limni tashkil qilish uchun keng imkoniyatlarni taklif qilishi mumkin. Biroq, o'quvchilarning ushbu platformalarga aniq reja va ta'lim maqsadlari bilan yondashishlari va o'qituvchilar va sinfdoshlar bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqotning yo'qligi kabi onlayn ta'limning cheklovlarini yodda tutishlari muhimdir.

Kalit so'zlar: mustaqil ta'lim, ta'lim platformalari, o'quvchi, aniq reja, ta'lim maqsadlari.

Mustaqil ta'lim bu shaxsning rasmiy sinfdan yoki darsdan tashqarida ta'lim olish uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga oladigan mustaqil o'rganish tajribasini anglatadi. U maqsadlarni belgilash, resurslarni aniqlash va ushbu maqsadlarga erishish uchun o'rganish rejasini ishlab chiqishni o'z ichiga oladi.

Mustaqil ta'lim jarayonida shaxs mavzuni tanlash, tadqiqot olib borish va o'z o'quv jarayonini tashkil qilish uchun javobgardir. Bu o'rganish tajribasida yuqori darajadagi avtonomiya, moslashuvchanlik va shaxsiylashtirish imkonini beradi. Mustaqil ta'limni o'rta maktabdan aspiranturagacha bo'lgan har qanday ta'lim darajasida olib borish mumkin.

Mustaqil ta'lim turli vositalar, jumladan, kitob o'qish, tadqiqot o'tkazish, maqola yozish, loyihalar ustida ishlash va boshqalar bilan hamkorlik qilish orqali amalga oshirilishi mumkin. Mustaqil ta'limning maqsadi - o'z-o'zini rag'batlantirish, o'zini o'zi boshqarish, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish. Bu, shuningdek, shaxsiy qiziqish sohaslarini o'rganish yoki rasmiy ta'limni to'ldirishning samarali usuli bo'lishi mumkin.

Mustaqil ta'lim shaxsning ehtiyojlari, maqsadlari va resurslariga qarab turli yo'llar bilan tashkil etilishi mumkin. Mustaqil ta'limni tashkil etishning ba'zi keng tarqalgan usullari:

O'z-o'zini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim: Bu maqsadlarni belgilash, resurslarni aniqlash va o'quv rejasini ishlab chiqish orqali o'z ta'limi uchun to'liq javobgarlikni o'z zimmasiga oladi. Ular o'z maqsadlariga erishish uchun darsliklar, onlayn kurslar va o'quv materiallari kabi turli manbalardan foydalanishlari mumkin.

Mentorli ta'lim: Bu shaxsning o'rganish taraqqiyoti bo'yicha yo'l-yo'riq va fikr-mulohazalarni taqdim eta oladigan ustoz yoki maslahatchi bilan ishlashni o'z ichiga oladi. Mentor shaxsga resurslarni aniqlashda, o'quv maqsadlarini ishlab chiqishda yordam berishi va o'quv jarayoni davomida yordam va fikr-mulohazalarni taqdim etishi mumkin.

Loyihaga asoslangan ta'lim: Bu tadqiqot, muammolarni hal qilish va tanqidiy fikrlashni o'z ichiga olgan loyihani individual ishlab chiqish va yakunlashni o'z ichiga oladi. Loyiha ma'lum bir mavzu yoki ta'lim sohasi bilan bog'liq bo'lishi mumkin va mustaqil ravishda yoki boshqalar bilan hamkorlikda bajarilishi mumkin.

Onlayn ta'lim: Bu mustaqil o'rganish uchun MOOCs (ommaviy ochiq onlayn kurslar), onlayn darsliklar va ta'lim videolari kabi onlayn resurslardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Onlayn ta'lim odamlarga o'z tezligi va o'z jadvali bo'yicha o'qish

imkonini beradi.

Hamkorlikda o'rganish: Bu o'xshash qiziqishlari yoki maqsadlariga ega bo'lgan boshqa o'quvchilar bilan ishlashni o'z ichiga oladi. Birgalikda o'rganish o'quv guruhlari, onlayn hamjamiyatlar yoki norasmiy uchrashuvlar shaklida bo'lishi mumkin, bu erda o'quvchilar resurslarni almashishlari, fikr almashishlari va bir-birlariga fikr bildirishlari mumkin.

Bu barcha holatlarda mustaqil ta'lim o'rganish, maqsadlarni aniqlash va ushbu maqsadlarga erishish uchun resurslardan foydalanish uchun shaxsiy javobgarlikni o'z ichiga oladi. Bu o'z-o'zini rag'batlantirish, o'z-o'zini tarbiyalash va tavakkal qilish va yangi g'oyalarni o'rganishga tayyorlikni talab qiladi.

Mustaqil ta'limni tashkil qilish uchun ko'plab ta'lim platformalari mavjud. Mana bir nechta misollar:

Onlayn kurslar: Coursera, Udemy, Khan Academy kabi turli sohalarda onlayn kurslarni taklif qiluvchi turli onlayn platformalar mavjud. Ushbu kurslar o'z-o'zidan va moslashuvchan tarzda ishlab chiqilgan bo'lib, o'quvchilarga o'z tezligida o'qish imkonini beradi.

Ochiq ta'lim resurslari: mustaqil ta'lim uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan bepul va ochiq litsenziyaga ega ta'lim resurslari. Bunga misol qilib darsliklar, ma'ruza matnlari va o'quv videolari kiradi.

Ta'limni boshqarish tizimlari: Moodle va Canvas kabi ta'lim muassasalari tomonidan onlayn kurslarni o'tkazish va o'quv resurslarini boshqarish uchun keng qo'llaniladi. Ushbu platformalar kurslar, baholashlar va topshiriqlarni yaratish va boshqarish uchun vositalarni taqdim etadi.

Virtual o'quv muhitlari: Second Life va Minecraft kabilar mustaqil ta'lim olish va hamkorlik qilish uchun muhitni ta'minlaydi. Ushbu platformalar o'quvchi-yoshlarga kontent yaratish va almashish, virtual olamlarni o'rganish va real vaqtda boshqalar bilan muloqot qilish imkoniyatlarini taqdim etadi.

MOOCs: Massive Open Onlayn Kurslari (MOOCs) turli fanlar bo'yicha bepul onlayn kurslarni taklif qiladi. Coursera, Udacity kabi MOOC platformalari eng yaxshi universitetlar va soha mutaxassislarining kurslariga kirish imkonini beradi.

Ijtimoiy ta'lim platformalari: Reddit, Quora va Stack Overflow kabi ijtimoiy ta'lim platformalari o'quvchi-yoshlarga savollar berish, bilim almashish va boshqalar bilan hamkorlik qilish imkoniyatini beradi. Ushbu platformalar o'rganishga jamiyatga asoslangan yondashuvni ta'minlaydi va ayniqsa o'zini o'zi boshqaradigan o'quvchilar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Boshqa ko'plab ta'lim platformalari mavjud va platformani tanlash shaxsning maqsadlari, afzalliklari va resurslariga bog'liq bo'ladi.

Ta'lim platformalari bilan ishlash mustaqil ta'limni tashkil etishning samarali usuli bo'lishi mumkin, chunki ular ta'lim resurslarining keng doirasiga kirishni ta'minlaydi, mustaqil o'rganishni osonlashtiradi va o'quvchilarga o'z ta'lim tajribasini moslashtirishga imkon beradi. Ta'lim platformalari samarali bo'lishi mumkin bo'lgan ba'zi usullar:

Keng manbalardan foydalanish: Ta'lim platformalari darsliklar, maqolalar, videolar va boshqa multimediyalarni o'z ichiga olgan keng ko'lamli ta'lim resurslaridan foydalanish imkonini beradi. Bu o'quvchilarga turli mavzularni o'rganish va o'z ta'lim ehtiyojlariga mos keladigan manbalarni tanlash imkonini beradi.

Mustaqil o'rganish: Ta'lim platformalari o'quvchilarga o'z tezligida va o'z jadvallarida o'qish imkonini beradi. Bu, ayniqsa, mustaqil va o'z tezligida ishlashni afzal ko'radigan mustaqil o'quvchilar uchun foydalidir.

Moslashtirish: Ta'lim platformalari o'quvchilarga o'zlarining qiziqishlari va maqsadlariga mos keladigan kurslar, manbalar va topshiriqlarni tanlash orqali o'z ta'lim tajribasini moslashtirish imkoniyatini beradi. Bu yuqori darajada shaxsiylashtirilgan o'rganish tajribasiga imkon beradi.

Moslashuvchanlik: Ta'lim platformalari rejalashtirish va kurs tanlashda yuqori darajadagi moslashuvchanlikni taklif qiladi. Talabalar turli kurslardan tanlashlari va o'z jadvallari bo'yicha o'qishlari mumkin, bu esa o'rganishni boshqa mas'uliyat bilan muvozanatlashni osonlashtiradi.

Interaktivlik: Ko'pgina ta'lim platformalari muhokama forumlari, viktorinalar va interfaol mashqlar kabi interaktiv xususiyatlarni taklif qiladi. Bu xususiyatlar ishtirok etish, fikr-mulohaza va hamkorlik uchun imkoniyatlar taqdim etish orqali o'rganish tajribasini oshirishi mumkin.

Umuman olganda, ta'lim platformalari bilan ishlash mustaqil ta'limni tashkil etishning samarali usuli bo'lishi mumkin. Biroq, o'quvchilar uchun ushbu platformalarga aniq reja va o'rganish maqsadlari bilan yondashish muhim, chunki mavjud resurslarning keng doirasi juda ko'p bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, yuqori sifatli resurslarni izlash va o'qituvchilar va sinfdoshlar bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqotning yo'qligi kabi onlayn ta'limning cheklovlarini yodda tutish muhimdir.

Ta'lim platformalari bilan ishlash mustaqil ta'limni tashkil qilish uchun keng imkoniyatlarni taklif qilishi mumkin. Ta'lim platformalari taqdim etadigan ba'zi imkoniyatlar:

Yuqori sifatli ta'lim resurslariga kirish: Ta'lim platformalari yuqori sifatli ta'lim resurslarining keng doirasi, jumladan, darsliklar, ma'ruzalar, o'quv qo'llanmalari va multimedia vositalaridan foydalanish imkoniyatini beradi. O'quvchilar o'zlarining o'rganish tajribasini o'zlarining maxsus ehtiyojlari va qiziqishlariga moslashtirish uchun turli manbalardan tanlashlari mumkin.

Moslashuvchanlik: Ta'lim platformalari o'quvchilarga o'z jadvali va o'z tezligida o'qish imkonini beruvchi yuqori darajadagi moslashuvchanlikni taklif etadi. Bu, ayniqsa, boshqa mas'uliyatga ega bo'lgan yoki mustaqil ishlashni afzal ko'radigan o'quvchilar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Moslashtirish: Ko'pgina ta'lim platformalari o'quvchilarga o'z qiziqishlari va maqsadlariga eng mos keladigan kurslar, manbalar va topshiriqlarni tanlash imkonini beruvchi sozlash variantlarini taklif qiladi. Bu yuqori darajada shaxsiylashtirilgan o'rganish tajribasini taqdim etishi mumkin.

Interfaollik: Ta'lim platformalari ko'pincha muhokama forumlari, viktorinalar va topshiriqlar kabi interfaol xususiyatlarni taklif qiladi, ular ishtirok etish, fikr-mulohazalar va hamkorlik qilish imkoniyatlarini taqdim etish orqali o'rganish tajribasini yaxshilaydi.

Tarmoq: Ta'lim platformalari o'quvchilarga boshqa o'quvchilar va o'z sohasidagi mutaxassislar bilan aloqa o'rnatish imkoniyatini berishi mumkin. Bu qimmatli aloqalar va hamkorlik uchun imkoniyatlarga olib kelishi mumkin.

Kamroq xarajat: Ta'lim platformalari an'anaviy sinfga asoslangan ta'limga nisbatan o'rganishning tejamkor usuli bo'lishi mumkin. Ko'pgina ta'lim platformalari bepul yoki arzon kurslarni taklif qiladi, bu esa an'anaviy ta'lim olish uchun moliyaviy resurslarga ega bo'lmagan o'quvchilar uchun ta'limni yanada qulayroq qiladi.

Mustaqil ta'limni tashkil etishda ta'lim platformalari bilan ishlash o'rganishni osonlashtirish uchun turli texnologiyalardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Quyida qo'llanilishi mumkin bo'lgan texnologiyalarga misollar keltirilgan:

Shaxsiy kompyuterlar va noutbuklar: Shaxsiy kompyuterlar va noutbuklar onlayn kurslar va resurslarga kirish uchun muhim vositadir. Ular o'quvchilarga o'quv

materiallaridan foydalanish, onlayn munozaralarda qatnashish va topshiriqlarni bajarish imkonini beradi.

Mobil qurilmalar: Smartfonlar va planshetlar kabi mobil qurilmalar o'quvchilarga moslashuvchanlik va qulaylikni ta'minlaydi. Ular o'quvchilarga yo'l-yo'lakay ta'lim materiallari va resurslaridan foydalanish imkonini beradi, bu esa o'rganishni yanada qulay va moslashuvchan qiladi.

Ta'limni boshqarish tizimlari (LMS): LMS o'quvchilarga kurs materiallariga kirish, topshiriqlarni topshirish va o'qituvchilar va boshqa o'quvchilar bilan muloqot qilish uchun markaziy joyni taqdim etadi. LMSning ba'zi misollari Moodle, Blackboard va Canvasni o'z ichiga oladi.

Video konferentsiya va hamkorlik vositalari: Zoom, Skype va Google Meet kabi video konferentsiya va hamkorlik vositalari o'quvchilarga o'qituvchilar va boshqa o'quvchilar bilan real vaqtda bog'lanish imkonini beradi. Ushbu vositalardan virtual ma'ruzalar, muhokamalar va guruh loyihalari uchun foydalanish mumkin.

Onlayn ta'lim platformalari: Coursera, Udemy va Khan Academy kabi onlayn o'quv platformalari o'quvchilarga keng doiradagi kurslar va resurslardan foydalanish imkoniyatini beradi. Ushbu platformalar odatda video ma'ruzalar, viktorinalar va topshiriqlarni o'z ichiga oladi.

Ijtimoiy media va onlayn hamjamiyatlar: Reddit va LinkedIn kabi ijtimoiy media va onlayn hamjamiyatlar o'quvchilarga tengdoshlari va o'z sohasidagi mutaxassislar bilan bog'lanish imkoniyatini beradi. Ushbu platformalardan tarmoqqa ulanish, savollar berish, bilim va resurslarni almashish uchun foydalanish mumkin.

Mustaqil ta'limni tashkil etishda ta'lim platformalari qanchalik samarali?

Ta'lim platformalari mustaqil ta'limni tashkil etishda yuqori samaradorlikka ega bo'lishi mumkin, ammo ularning samaradorligi bir qancha omillarga bog'liq, masalan, mazmun sifati, kurslar formati, o'quvchining motivatsiyasi va faolligi. Mustaqil ta'limni tashkil etishda ta'lim platformalarining samaradorligini oshirishga yordam beradigan ba'zi omillar:

Yuqori sifatli tarkibga kirish: Yuqori sifatli kontentni taklif qiluvchi ta'lim platformalari o'quvchilarga bilim va ko'nikmalarni egallashda yordam berishda yuqori samarali bo'lishi mumkin. Talabalar yetakchi universitetlar va o'z sohasi mutaxassislarining resurslaridan foydalanishlari mumkin, bu ularga so'nggi tendensiyalar va ishlanmalardan xabardor bo'lishga yordam beradi.

Moslashuvchanlik va qulaylik: Ta'lim platformalari o'quvchilarga o'z tezligida va o'z jadvallarida o'qish uchun moslashuvchanlikni taklif qiladi. Bu qulaylik o'quvchilarga o'z ta'limini ish va oila kabi boshqa majburiyatlar bilan muvozanatlashni osonlashtiradi.

Interfaol va qiziqarli kurslar: Interfaol va qiziqarli kurslarni taklif qiluvchi ta'lim platformalari o'quvchilarga g'ayratli va faol bo'lishga yordam beradi. Viktorinalar, interaktiv mashqlar va real vaqtda fikr-mulohazalar kabi xususiyatlar o'quvchilarga yo'ldan borishga va muvaffaqiyatga erishishga yordam beradi.

Tengdoshlar bilan muloqot va hamkorlik: Ko'pgina ta'lim platformalari o'quvchilarga tengdoshlari bilan muloqot qilish va loyihalarda hamkorlik qilish imkoniyatlarini taklif qiladi. Ta'limning ushbu ijtimoiy jihati yuqori motivatsiyaga ega bo'lishi mumkin va o'quvchilarga yangi tushuncha va istiqbollarni olishga yordam beradi.

Tan olish va sertifikatlash: Ba'zi ta'lim platformalari kurslar yoki dasturlarni tugatish uchun tan olish va sertifikatlashni taklif qiladi. Ushbu hisob ma'lumotlari o'z ko'nikmalari va bilimlarini ish beruvchilar yoki ilmiy muassasalarga namoyish

etishga intilayotgan talabalar uchun qimmatli bo'lishi mumkin.

Ta'lim platformalari bir necha sabablarga ko'ra mustaqil ta'limni tashkil etishda qimmatli vosita bo'lishi mumkin:

Yuqori sifatli tarkibga kirish: Ta'lim platformalari o'quvchilarga etakchi ekspertlar va muassasalarning yuqori sifatli kontentidan foydalanish imkoniyatini beradi. Talabalar turli mavzulardagi resurslarga kirishlari mumkin va ular uchun eng mos formatni tanlashlari mumkin, bu video ma'ruzalar, interaktiv mashqlar yoki o'qishlar bo'ladimi.

Moslashuvchanlik va qulaylik: Ta'lim platformalari o'quvchilarga o'z tezligida va o'z jadvalarida o'qish uchun moslashuvchanlikni ta'minlaydi. Bu qulaylik o'quvchilarga o'z ta'limini ish va oila kabi boshqa majburiyatlar bilan muvozanatlashni osonlashtiradi.

O'zaro hamkorlik va hamkorlik imkoniyatlari: Ko'pgina ta'lim platformalari o'quvchilarga tengdoshlari va o'qituvchilari bilan muloqot qilish va loyihalarda hamkorlik qilish imkoniyatlarini taklif qiladi. Ta'limning ushbu ijtimoiy jihati yuqori motivatsiyaga ega bo'lishi mumkin va o'quvchilarga yangi tushuncha va istiqbollarni olishga yordam beradi.

Shaxsiylashtirilgan ta'lim: Ta'lim platformalari o'quvchining qiziqishlari va oldingi faoliyatiga asoslangan kurslar va resurslarni taklif qilish uchun algoritmlardan foydalangan holda shaxsiylashtirilgan ta'lim tajribasini taqdim etishi mumkin. Ushbu shaxsiylashtirilgan yondashuv o'quvchilarga qiziqish va motivatsiyani saqlab qolishga yordam beradi.

Kamroq xarajatlar: Ta'lim platformalari an'anaviy ta'lim shakllariga qaraganda ancha arzon bo'lishi mumkin, ayniqsa an'anaviy universitet yoki kollejda o'qishga qodir bo'lmagan o'quvchilar uchun.

Demak, ta'lim platformalari o'quvchilarga mustaqil ta'lim olish uchun boy resurslar va imkoniyatlarni taqdim etishi mumkin. Ular o'quvchilarga o'z tezligi va o'z jadvali bo'yicha o'rganish uchun moslashuvchanlik va qulaylikni taklif qiladi va etakchi mutaxassislar va muassasalarning yuqori sifatli kontentiga kirishni ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Сафарова Р. Г. Педагогическое сотрудничество как фактор развития и стимулирования творческого мышления учащихся // Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития. 2013. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pedagogicheskoe-sotrudnichestvo-kak-faktor-razvitiya-i-stimulirovaniya-tvorcheskogo-myshleniya-uchaschihsya> (дата обращения: 08.05.2022).

2. Сафарова Рохат Гайбиллаевна Пути и факторы оптимизации содержания общего среднего образования на современном этапе // Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития. 2012. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/puti-i-factory-optimizatsii-soderzhaniya-obshchego-srednego-obrazovaniya-na-sovremennom-etape> (дата обращения: 08.05.2022).

3. Safarova Rokhat G. Ways and factors of optimization of the content of general secondary education in today's world // Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития. 2012. №2 (eng). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ways-and-factors-of-optimization-of-the-content-of-general-secondary-education-in-today-s-world> (дата обращения: 09.05.2022).

4. Safarova Rokhat G. Ways of simulating situations that ensure the success of teaching // Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах

устойчивого развития. 2014. №2 (eng). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ways-of-simulating-situations-that-ensure-the-success-of-teaching> (дата обращения: 09.05.2022).

5. Safarova Roxat Gaybullayevna The basics of the competence-oriented approach to the content of primary education <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=24432718>

6. Safarova Roxat Gaybullayevna The basics of the competence-oriented approach to the content of primary education // Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития. 2015. №13 (eng). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/the-basics-of-the-competence-oriented-approach-to-the-content-of-primary-education> (дата обращения: 09.05.2022).

7. Сафарова, Р. Г. Учащиеся как активные творческие субъекты образовательного процесса в условиях модульного обучения / Р. Г. Сафарова, Н. С. Сабирова // Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития : материалы 14-й международной конференции, Санкт-Петербург, 03–05 июня 2016 года. – Санкт-Петербург: Ленинградский государственный университет им. А.С. Пушкина, 2016. – С. 219-222. – EDN XQTQHD.

8. Safarova Rohat Gaybullayevna. Pedagogical tools that serve the development of cultural views in the subjects of the educational process. JCR. 2020; 7(12): 3104-3108. doi:10.31838/jcr.07.12.46915.

9. Safarova, R. G. (2016). b. Classification of pedagogical technologies used in the process of modular teaching in general secondary schools./Methodical manual. T.: State Scientific Publishing House» National Encyclopedia of Uzbekistan.

10. Сафарова, Р. Г. Педагогическое сотрудничество как средство повышения качества учебного процесса / Р. Г. Сафарова // Актуальные проблемы современной науки. – 2013. – № 3(71). – С. 109-111. – EDN QCQWZD.

11. Safarova, R. G., & Yusupova, F. (2012). The functioning of the bilateral friendly relations and cooperation based on the skills of the students theoretical and practical approaches. Tashkent, 116.